

РЕЦЕНЗІЯ

декана юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктора юридичних наук, професора
ЯРОЇ Олени Сергіївни на дисертацію **МЕДВЕДСЬКОЇ Вікторії Валеріївни**
на тему: «**Правові засади захисту жінок від домашнього насильства**»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. Тема будь-якого наукового дослідження має бути актуальною та відповідати сучасним потребам теорії та практики. Зміни, що відбуваються в економічній, соціальній, політичній і культурній сферах життя людей викликають духовну і моральну деградацію та знецінення сімейних цінностей, що зумовлює зростання випадків домашнього насильства, для якого характерна своєрідна специфіка. Тому проблема домашнього насильства є загальнодержавною проблемою в Україні та в зарубіжних країнах, що підтверджується статистичними даними. Особливого значення рецензоване дисертаційне дослідження В. В. Медведської набуває в останні роки, оскільки спостерігається збільшення кількості випадків домашнього насильства, зумовлене, насамперед, всесвітньою пандемією коронавірусу та військовою агресією росії. Проблематика подолання домашнього насильства зумовлюється його багатоаспектними компонентами, що є предметом для розгляду різними галузями права.

Ратифікація Верховною Радою України у червні 2022 року Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами є бажанням законодавця удосконалювати загальнодержавну політику, направлену на боротьбу з домашнім насильством щодо жінок, та викликає необхідність напрацювання нових теоретичних розробок з метою адаптації чинного українського законодавства з вимогами Стамбульської конвенції.

Отже, актуальність та необхідність обраної для роботи теми викликана соціальною значимістю проблеми домашнього насильства щодо жінок в Україні та зарубіжних країнах і пошуку ефективних механізмів захисту від цього негативного явища.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел, вітчизняного та міжнародного законодавства, статистичних матеріалів та матеріалів судової практики.

Методологічною основою наукового дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціально-наукових методів, зумовлених метою, завданнями, специфікою предмета й об'єкта дослідження. Діалектичний метод використовувався у дослідженні суспільних відносин у сфері захисту жінок від домашнього насильства у їх єдності та взаємозв'язку, виявленні закономірностей їх розвитку, а також розгляді динаміки розвитку законодавства у цій сфері (розділи 1, 2). За допомогою історичного методу вивчено розвиток причин виникнення домашнього насильства щодо жінок в хронологічній послідовності (підрозділ 1.3). Формально-логічний метод застосовано під час аналізу норм чинного законодавства, які регулюють механізми захисту жінок від домашнього насильства, та виявленні особливостей юридичної відповідальності за вчинення домашнього насильства щодо жінки (розділ 2). Метод аналізу та синтезу допоміг дослідити особливості та тенденції сучасного стану правового регулювання та наукового дослідження захисту жінок від домашнього насильства (підрозділ 1.1, розділ 2). Використання системно-структурного методу дозволило

дослідити складові механізму захисту жінок від домашнього насильства та розкрити їх зміст (розділи 2). За допомогою логіко-семантичного методу вироблено понятійно-категоріальний апарат, що використовувався у дисертаційному дослідженні (підрозділ 1.2, розділ 2). Порівняльно-правовий метод застосовувався для окреслення специфіки захисту жінок від домашнього насильства у зарубіжних країнах, що дозволило виявити позитивний досвід правового забезпечення у цій сфері (підрозділ 3.1). За допомогою формально-юридичного методу здійснено аналіз дієвості та узгодженості законів та підзаконних актів у сфері захисту жінок від домашнього насильства та виявлено низку правових колізій та неточностей (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2). Прогностичний метод дав змогу дослідити наслідки прийняття пропозицій удосконалення чинного законодавства та внесення змін до системи вітчизняних нормативно-правових актів щодо захисту жінок від домашнього насильства (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.2).

Структура дисертації дозволила авторці повно охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що свідчить про системне і повне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки автора, його наукову зрілість.

У **вступі** здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та окреслено практичне значення одержаних результатів, апробації результатів дослідження, кількість публікацій дисертантки, у яких відображено основні положення дисертаційного дослідження та структуру роботи, яка містить три розділи, які складається із 8 підрозділів та висновків.

У **першому розділі** дисертації «**Теоретико-правові підвалини дослідження захисту жінок від домашнього насильства**» визначено методологічні засади дослідження захисту жінок від домашнього насильства; досліджено правову характеристику ознак домашнього насильства над жінками як соціального явища; проаналізовано причини виникнення домашнього насильства над жінками як передумову посилення правового забезпечення захисту від нього.

У **другому розділі** дисертації «**Інституційні механізми захисту жінок від домашнього насильства**» авторкою з'ясовано види та виокремлено стадії несудового механізму захисту жінок від домашнього насильства; виявлено і узагальнено правові засади судового захисту жінок від домашнього насильства; розкрито адміністративну, кримінальну та цивільно-правову відповідальність за вчинення домашнього насильства щодо жінок.

У **третьому розділі** дисертації «**Зарубіжний досвід захисту жінок від домашнього насильства та шляхи його адаптації в Україні**» надано аналіз особливостей захисту жінок від домашнього насильства в зарубіжних країнах та визначено дієві інструменти, які можуть бути перспективними для України в досліджуваному аспекті; узагальнено існуючі та надано авторські пропозиції щодо удосконалення засад захисту жінок від домашнього насильства, враховуючи ратифікацію Україною Стамбульської конвенції та необхідність приведення чинного законодавства у сфері домашнього насильства з європейськими стандартами.

Дисертаційне дослідження завершується розгорнутими **висновками**, у яких здійснено комплексний аналіз наукових праць та чинного законодавства, що визначають особливості правових засад захисту жінок від домашнього насильства, виявлені основні недоліки чинного законодавства, сформульовані авторські пропозиції і рекомендації, спрямовані на оптимізацію суспільних відносин досліджуваної сфери. Висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті за завданням дослідження й містять важливі теоретичні та практичні положення щодо вдосконалення правових засад захисту жінок від домашнього насильства.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як підґрунтя щодо подальших наукових розробок із досліджуваної проблематики; правотворчій діяльності – сформульовані висновки і пропозиції можуть бути враховані при подальшому вдосконаленні чинного законодавства щодо захисту жінок від домашнього насильства; правозастосовній діяльності – для покращення діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Теорія держави і права», «Адміністративне право», «Кримінальне право», «Цивільний процес», «Адміністративна відповідальність», «Міжнародний захист прав людини», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу», «Актуальні проблеми теорії права» та підготовці відповідних навчально-методичних матеріалів.

Отже, дисертація може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у сфері захисту жінок від домашнього насильства, а висновки та рекомендації, що сформовані автором, можуть бути враховані під час удосконалення чинного національного законодавства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 12 наукових працях, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, 8 тез наукових конференцій.

Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які виставлені автором для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування. Таким чином, у дисертаційному дослідженні В. В. Медведської відсутні порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення:

1. Не є до кінця зрозумілою пропозиція дисертантки щодо доповнення Наказу МВС від 01.08.2018 № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» нормами про обов'язок поліцейського приймати рішення про відмову у видачі термінового заборонного припису з передбаченням можливості оскарження такої відмови в адміністративному або судовому порядку. Зазначена пропозиція (С.106) підлягає додатковому обґрунтуванню.

2. У підрозділі 2.1 «Несудовий механізм захисту жінок від домашнього насильства» авторка відзначає суб'єктів, які здійснюють несудовий захист жінок у разі вчинення щодо них домашнього насильства, а саме: уповноважені підрозділи органів Нацполіції, структурні підрозділи з питань сім'ї районних, районних у містах Києві і Севастополі державних адміністрацій, виконавчі органи з питань сім'ї міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, староста (у разі його обрання) у селах та селищах. Втім доволі системний та об'ємний аналіз несудового захисту жінок від домашнього насильства наводить лише з боку уповноважених підрозділів органів Нацполіції. Участь інших органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб досліджена поверхово.

3. У підрозділі 2.2 «Правові засади судового захисту жінок від домашнього насильства» дисертантка стверджує, що з Єдиного державного реєстру судових рішень вбачається, що судами не дотримується строк розгляду справи про видачу обмежувального припису не пізніше 72-х годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду (С. 117). При цьому, конкретних посилань на судові справи авторка не наводить.

4. Більш широкого обґрунтування потребує пропозиція дисертантки, викладена у підрозділі 2.3 «Юридична відповідальність за вчинення домашнього насильства щодо жінок», у частині доповнення стаття 126¹ КК України приміткою про визначення систематичності як вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства, яке відбулося не менше двох разів в часі (С. 144).

5. У розділі 3.2 «Пріоритетні напрями оптимізації нормативно-правового забезпечення захисту жінок від домашнього насильства в Україні» (С. 190–191) дисертантка переконує у необхідності законодавчого підвищення розміру штрафу як одного із видів санкцій, передбаченого статтею 173² КУпАП. Водночас, на думку авторки, застосування штрафу у такому підвищеному розмірі буде доцільним у тому разі, коли кривдником не є чоловік або ж особа, з якою постраждала особа спільно проживає однією сім'єю, але не перебуває у шлюбі, оскільки в іншому випадку це вплине на спільний сімейний бюджет та відповідно на майнові права постраждалої особи. Відтак, доречним було б зазначення, який вид санкції у такому разі застосовувати до кривдника, який є чоловіком або ж особою, з якою постраждала особа спільно проживає однією сім'єю.

Водночас викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертації. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю окреслених у дисертації питань і свідчать про творчий характер роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем, що мають суттєве значення для юридичної науки.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і науковий рівень, теоретичне й практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, достатньо повно викладені в опублікованих здобувачем наукових публікаціях. У дисертаційному дослідженні В. В. Медведської відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація на тему: «Правові засади захисту жінок від домашнього насильства» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор МЕДВЕДСЬКА Вікторія Валеріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Декан юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор юридичних наук, професор

Олена ЯРА

